

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**M. Adami, Scriptoris Vetvsti, Historia Ecclesiastica,
Religionis Propagatae Gesta, Ex Hammabvrgensi
Potissimum Atque Bremensi Ecclesiis, Per Vicina
Septentrionis Regna**

Adamus <Bremensis>

Helmetadi[i], 1670

Liber Primus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11096

M. ADAMI
HISTORIA ECCLESIA-
STICA.

Cap.
I.

Historiam Hammaburgensis Ecclesie scripturi, quoniam HAMMABURG nobilissima quondam Saxonum civitas erat, non indecens aut vacuum fore putamus, si prius de gente Saxonum & natura ejusdem provincie ponemus ea, quae doctissimus vir *Einhardus* aliique non obscuri auctores in scriptis suis reliquerunt. *Saxonia*, inquit, pars non modica est Germaniae, & ejus quae a *Francis* incolitur duplum in lato putatur habere, cum ei longitudine possit esse consimilis. Positio ejus recte metientibus trigona videtur, ita ut primus angulus in austrum porrigatur, usque ad *Rhenum* flumen. Secundus vero inchoans a maritimis *h Hadeloe* regionis, longo secus *Albiam* limite protenditur in orientem usque ad *Salam* fluvium. Ibi est angulus tertius. Itaque ab angulo in angulum habens iter octidierum, praeter eam partem Saxoniae, quae trans *Albiam* supra incolitur a *Sorabis*, infra autem a *Nordalbingis*. Saxonia viris, armis & frugibus incluta, excepto quod raris intumescit collibus. Tota vero declivis in planiciem consideratur, sola caret vini dulcedine, alia omnia fert usui necessaria. Ager ubique fertilis, compascuus & sylvestris. Qua in *Thuringiam* accedit, aut *Salam* vel *Rhenum* fluvios, ibi prorsus opimus. Caeterum juxta *k Friesiam* palustris & aridus, prope *Albiam* degenerat aliquantum. Jocunda ubique, nec mirum, cum oportuna provinciam riger annuum copia.

LIBER
PRIMUS
Cap. I.

g Al. Egimhardus, & sic deinceps.

h Hadeloe hic.

i Thuringiam.

k Friesiam.

Cap.
2.

Nobilissimi Saxoniae fluvij sunt *Albis*, *Sala*, *l Vvisura*, qui & *Vviraha* nuncupatur. Is in *Thuringia* saltu fontem

CAP. II.
l Al. Vvisuris qui nunc Vira-

A 3

habet,

ga vel Vir-
raha.

m Podar-
bornensi.

CAP. III.

n Norman-
ni.

o Al. Gic-
gorius Tu-
ronensis,
p Saxones.

habet, quemadmodum & *Sala*: deinde mediam cursu pertransiens Saxoniam, in vicino *Fresonum* fortitur occasum. Verum maximus *Albis*, qui nunc *Albia* nomen habet, etiam Romanorum testimonio prædicatur, cujus ortum ferunt trans *Bohemiam*; mox *Slavos* dirimit à Saxonibus. Juxta *Magdaburg* in se recipit *Salam* fluvium, nec longe ab *Hammaburg* ipse *Albia* mergitur in Oceanum. Quartus ex magnis Saxoniam fluminibus est *Emisa*, qui *Westvalos* à reliquis illius provinciam dirimit populis. Isque oritur in saltu *m Padarburnensi*; currit autem per medios *Fresonum* terminos in Oceanum Britannicum.

Quærentibus autem qui mortales ab initio Saxoniam coluerunt, vel à quibus gens hæc primo finibus sitgressa, compertum est nobis ex multa lectione veterum, istam gentem, sicut omnes fere populos, qui in orbe sunt, occulto Dei judicio non semel de regno ad populum alterum fuisse translatos, & ex nomine victorum provincias quoque vocabula sortitas. Quippe, si Romanis credendum est scriptoribus, primi circa *Albiam*, & in reliqua Germania *Suevi* habitaverunt, quorum confines erant qui dicuntur *Driades*, *Bardi*, *Sicambri*, *Huni*, *Vandali*, *Sarmate*, *Langebardi*, *Heruli*, *Dace*, *Marcomanni*, *Gothi*, n *Nordmanni* & *Slavi*. Qui propter inopiam soli natalis, contentionesque domesticas, aut sicut dicitur, minuendæ multitudinis causa à loco suo egressi, totam simul *Europam* inundaverunt & *Africam*. De antiquitate vero Saxonum meminit *Orosius* & *o Gregorius* ita; p Saxonum, inquit, gens ferocissima, virtute, & agilitate terribilis, in Oceani litore habitat, in viis in accessa paludibus, quæ periculosam tunc Romanis finibus irruptionem meditans, à *Valentiniano* Imperatore oppressa est. Deinde cum occuparent Gallias Saxones, à *Sagrio* duce Romanorum victi sunt, & insulæ eorum captæ. Igitur *Saxones* primo circa *Rhenum* sedes habebant & vocati sunt *Angli*, quorum pars inde veniens in Britanniam,

Roma-

Romanos ab illa depulit insula. Altera pars Thuringiam oppugnans tenuit eam regionem. Quod breviter conscribens *Einhardus*, tali modo suam ingreditur historiam.

[Cap. 4.] Saxonum gens, inquit, sicut tradit antiquitas, ab Anglis CAP. IV.
 4. Britannia incolis egressa, per Oceanum navigans, Germania litoribus studio & necessitate quærendarum sedium appulsa est, in loco qui vocatur *q* *Harbelloë*. Eo tempore quo *Thidericus* rex Francorum contra *Hirminfridum* ducem Thuringorum generum suum dimicans, terram eorum crudeliter ferro vastavit & igne, & cum jam duobus præliis ancipiti pugna incertaque victoria mirabili cæde suorum decertasset, *Theodoricus* spe vicendi frustratus, misit legatos ad Saxones, quorum Dux erat *f* *Hadugatus*, ut audivit causam adventus eorum, pollicitisque pro victoria cohabitandi sedibus, conduxit eos in adiutorium. Quibus secum quasi jam pro libertate & patria fortiter dimicantibus, superavit adversarios, vastatisque indigenis, & ad internecionem pene deletis, terram eorum, juxta pollicitationem suam, victoribus delegavit. Qui eam sorte dividentes, cum multi ex eis in bello cecidissent, & pro raritate eorum tota ab eis occupari non potuit, partem illius, eam maxime quæ respicit orientem, colonis tradebant, singulis, pro sua sorte, sub tributo exercendam. Cætera vero loca ipsi possederunt. A meridie quidem *Francos* habentes, & partem Thuringorum, quos præcedens hostilis turbo non tetigit, alveoque fluminis *Vnströte* dirimuntur; A septentrione vero *Nordmannos*, gentes ferocissimas; Ab ortu solis *Obarritos*; & ab occasu *Frisos*, à quibus sine intermissione vel scedere vel concertatione necessaria finium suorum spatia tuebantur. Erant enim inquieti nimis, & finitimorum sedibus infesti, domi vero pacati, & civium utilitatibus placida benignitate consules. Generis quoque ac nobilitatis suæ, providissimam curam habentes, nec facile ullis aliarum gentium, vel

q. Hadulo:
h.

r. Thiedricus.
(Hadugato.)

CAP. V.

vel sibi inferiorum connubiis infecti, propriam & sinceram, tantumque sibi similem gentem facere conati sunt. Vnde habitus quoque ac magnitudo corporum comarumque color, sicut in tanto numero hominum, idem pene omnibus. Quatuor igitur differentiis gens illa consistit, nobilium scilicet, & liberorum, libertorumque atque servorum. Et id legibus firmatum, ut nulla pars in copulandis conjugiiis propriæ fortis terminos transferat; sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam, libertus jungatur libertæ, & servus ancillæ. Si vero quispiam [horum sibi non congruentem, & genere præstantiorem] duxerit uxorem, cum vitæ suæ damno componat. Legibus etiam ad vindictam malefactorum optimis utebantur. Et multa utilia atque secundum legem naturæ honesta, in morum probitate studuerunt habere; quæ eis ad veram beatitudinem promerendam proficere potuissent, si ignorantiam creatoris sui non haberent, & à veritate culturæ illius non essent alieni.

CAP. VI. Coluerunt enim eos qui natura non erant Dii, inter quos præcipue *Mercurium* venerabantur, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare consueverant. Deos suos neque templis includere, neque ulla humani oris specie assimilare, ex magnitudine & dignitate cœlestium arbitrati sunt. Lucos & nemora consecrantes, deorumque nominibus appellantes, secretum illud sola reverentia contemplantur. Auspicia & sortes quam maxime observabant. Sortium consuetudo simplex erat, virgam frugiferæ arbori decisam, in surculos amputabant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere ac fortuito spargebant. Mox si publica fuit consultatio, sacerdos populi, si privata, ipse pater familias precatus Deos, cœlumque suspiciens ter singulos tulit, sublatis secundum impressam ante notam interpretatus est. Si prohibuerunt, nulla de eadem re ipsa die consultatio; si permissum est, eventuum adhuc fides exigebatur. Avium voces & volatus interrogare proprium.

proprium erat illius gentis. Equorum quoque præfagia ac motus experiri, hinnitusque ac fremitus observare. Nec ulli auspicio major fides, non solum apud plebem, sed etiam apud proceres habebatur. Erat & alia observatio auspicioꝝ, qua gravium bellorum eventus explorare solebant. Ejus quippe gentis cum qua bellandum fuit, captivum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patrijs quemque armis committere, & victoriam hujus vel illius projudicio habere. Quomodo autem certis diebus, cum *r* aut inchoatur luna, aut impletur, agendis rebus auspiciatissimum initium crediderunt, aliaque innumerabilia vanarum superstitionum genera, quibus *u* impliciti sunt, observaverint, prætereo. Hæc vero ideo commemoravi, quo prudens lector agnoscat, à quantis errorum tenebris, per Dei gratiam & misericordiam sint liberati; quando eos ad cognitionem sui nominis lumine veræ fidei perducere dignatus est.

Erant enim, sicut omnes fere Germaniam incolentes, & natura feroces, & cultui dæmonum dediti, veræque religioni contrarii, neque divina neque humana jura polluere vel transgredi inhonestum arbitrabantur. Nam & frondosis arboribus, fontibusque venerationem exhibebant. Truncum quoque ligni non parvæ magnitudinis in altum erectum sub *x* dio colebant, patria cum lingua *y* IR MIN SUL appellantes, quod latine dicitur *universalis columna*, quasi sustinens omnia. Hæc *Irminde* tulimus excerpta ex scriptis *Einhardi*, & de adventu, moribus & superstitione Saxonum, quam adhuc Slavi & Sveones ritu paganico servare videntur.

Cap. 6. Qualiter, autem gens dura Saxonum ad cognitionem divini nominis pervenerit, aut quibus prædicatoribus ad Christianæ religionis normam pertigerit, explicare locus quaerit, si de bello prius *Caroli*, quod cum Saxonibus longo profligatum est tempore, mentionem facimus, & belli causas simul

B

con-

a Al. Pipi-
mus,
b deest.
c Eginhar-
dus.

d Al. 33.

e effice-
gur.

CAP. IIX.

f Hemme-
ramum.
g Beguaria
h Wille-
brodum.
Et ita sem-
per.

connectimus. *Thuringi* vel *Saxones*, itemque ceteræ quæ juxta *Rhenum* sunt nationes, ex antiquo *Francis* tributariæ leguntur. Quibus deinde à regno eorum deficientibus a *Pippino* genitor *Caroli* bellum intulit, quod tamen filius *b* ejus majori felicitate peregit; de quo idem scriptor *c* *Einhardus* brevi epilogo meminit dicens: Susceptum est igitur bellum adversum *Saxones*, quod magna utrinque animositate, tamen majore *Saxonum*, quam *Francorum* damno, per continuos *d* xxx. annos gerebatur: poterat siquidem citius finiri, si *Saxonum* hoc perfidia pateretur. Omnibus igitur qui resistere solebant profligatis, & in suam potestatem reductis, ea conditio à rege proposita, & ab illis suscepta est, ut abjecto demonum cultu, relictiisque patrijs ceremonijs, *Christianæ* fidei sacramenta susciperent; & *Francis* adunati, unus cum eis populus *e* efficerentur: tractumque per tot annos bellum ita constat esse finitum. Nunc autem spirituales animarum triumphos ad scribendum succincti, de hijs prædicatoribus, qui ferocissimos *Germaniæ* populos ad divinam religionem perduxerunt, tale sumamus exordium.

Primus omnium qui *Austerales Germaniæ* partes, Cap.
7. *Idolorum* cultui deditas, ad cognitionem divinæ ac *Christianæ* religionis adduxit, erat *Vinifridus* natione *Anglus*, verus *Christi* Philosophus, cui postea cognomentum ex virtute erat *Bonifacius*. Et quamvis alij scriptorum vel *Gallum* in *Alemannia*, vel *f* *Heimeraminum* in *g* *Bavaria*, sive *Kilianum* in *Franconia*, seu certe *h* *Villebrodam* in *Fresia*, priores asserant verbum *Dei* prædicasse: Hic tamen omnes alios, uti *Paulus* apostolus, studio & labore prædicationis antevenit. Ipse enim, ut in gestis suis legitur, apostolicæ sedis auctoritate fultus, legationem ad gentes suscepit, *Theutonum*que populos, apud quos nunc & summa *Imperij Romani*, & divini cultus reverentia viget ac floret, *Ecclesias doctrina*, virtutibusq;

busque illustravit. ⁱ Quorum etiam provincias in Episcopa- ⁱ Quartus
tus distribuens, scorum *Francos* cis Rhenum, ^k *Hessones* ac ^k *Hassones*
Thuringos qui Saxonum confines sunt, primitivo quodam la-
boris sui fructu Christo & Ecclesie copulavit. Tandemque
à *Fresonibus*, quos jam ante ad fidem converterat, illustri mar-
tyrio coronatus est. Gesta ejus à discipulis plenaria manu e-
dita sunt, ^l qui ferunt eum agonizasse cum alijs quinquagin- ^l *quæ*
ta & amplius commilitonibus suis, anno ordinationis sue
xxxvii. Ipse est annus Dominicæ incarnationis dcc lv. Pippi- ^z
ni junioris [^m regnantis] ⁿ xiv. ^m *deest Al*
ⁿ *Al. 1117.*

Cap. 8. Post passionem sancti Bonifacii *Villebadus* & ipse ^z *Al. fusc*
Angligena, fervens amore Martyrii properavit in *Fresi-* ^z *voluntati,*
am; ubi consistens ad sepulchrum beati martyris, Paganos fa- ^p *nihil*
ci poenitentes suscepit, & credentium multa millia baptiza- ^{magis}
vit. Deinde cunctam in circuitu provinciam cum discipulis
perlustrans idola confregisse, populosque ad culturam veri Dei
evangelizasse, dicitur. Tunc & gentilium zelo fustibus per-
cussus, & gladio legitur ad jugulandum proscriptus. Licet
gratia Dei majoribus eum prædestinaret titulis, ^o sua tamen ^o *Al. fusc*
voluntate & studio p nihilominus ad martyrium piger erat. Post ^z *voluntati,*
hæc missus à *Carolo* rege in Saxoniam, primus omnium docto- ^p *nihil*
rum maritimas & boreales Saxonie partes, ac *Transalbinos* ^{magis}
populos ad Christianam provocavit fidem. Septem annos
prædicasse dicitur eam regionem, usque ad annum rebellionis
Saxonum xii. cum ^q *Viduchind* persecutionem movens in ^q *Widuchind*
Christianos, Francorum terminos usque ad Rhenum vasta- ^{crad,}
bat. In qua persecutione discipuli *Willehadi* sancti quidam
Breme, quidam per ^r *Fresiam*, cæteri trans *Albiam* passi le- ^r *Fresiam*
guntur. Vnde confessor Dei, majus adhuc lucrum exspe-
ctans, de conversione plurimorum legitur secundum Evange-
licum præceptum de civitate in civitatem / fugisse, dispersis- ^f *confugisse.*
que ad prædicandum socijs, ipse Romam cum ^t *Liudgero* ve- ^t *Liudgero*
nissc,

nisse. Vbi sanctissimi Papæ *Adriani* consolatione relevati, *Luidgerus* in montem *Casinum* recessit ad confessionem sancti *Benedicti*. *Villebadus* in *Galliam* ad sepulchrum sancti repedavit *Villebrordi*. Itaque biennio uterque reclusi, contemplativæ vitæ operam dabant, apprime orantes pro persecutoribus & gente *Saxonum*, ne jactum in eis semen verbi Dei inimicus homo zizanij oppleret, impletumque est u quod scriptura dicit, *multum valet deprecatio justî assidua*. Hæc de vita ejus ad sensum excerpta protulimus. Transacto igitur biennio, quod est anno *Caroli XIII. x. Wïdekind* inceptor rebellionis, ad fidem *Caroli* venit, baptizatus est ipse cum alijs *Saxonum* magnatibus, & tunc demum *Saxonia* subacta, in provinciam redacta est. Quæ simul in *IX. Episcopatus* divisa, y *Moguntino & Coloniensi* Archiepiscopis est subjecta. Cujus exemplar divisionis, quod ex præcepto regis in *Bremensi* Ecclesia servatur, hiis cognosci potest verbis.

u Al. in eis quod.

x Wïthe kind.

y Mogontino.

CAP. X.

In nomine Domini & Salvatoris nostri Iesu Christi, Carolus divina ordinante providentia Rex. Si Domino Deo exercituum succurrente in bellis victoria potiti sumus, in illo & non in nobis gloriamur, & in hoc seculo pacem & prosperitatem, & in futuro perpetua mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter noverint omnes Christi fideles, quod *Saxones*, quos à progenitoribus nostris ob suæ pertinaciam perfidie semper indomabiles, ipsique Deo & nobis tam diu rebelles, quousque illius, non nostra virtute, ipsos & bellis vicimus, & ad baptismi gratiam Deo annuente perduximus, pristina libertati donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subjugales devote addiximus, videlicet, ut qui nostra potestatis jugum hætenus ferre detrectaverunt, victi jam (Deo gratias) & armis & fide Domino & Salvatore nostro Iesu Christo & sacerdotibus ejus, omnium suorum jumentorum & fructuam totiusque cultura decimas ac nutrimenta, divites ac pauperes legaliter constructi persolvant.

vant.

vant. Proinde omnem terram eorum antiquo Romanorum more in
 provinciam redigentes, & inter Episcopos certo limite disterminan-
 tes, Septentrionalem illius partem, qua est piscium ubertate ditissima,
 & pecoribus alendis habetur aptissima, pio Christo, & Apostolorum
 suorum principi Petro pro gratiarum actione devote obtulimus: Sibi-
 que in Wigmodia in loco Bremon vocato, super flumen & Wirra-^{z Viraam.}
 ham Ecclesiam & Episcopalem statuimus cathedram. Huic paro-
 chia decem pagos subiecimus, quos etiam abiectis eorum antiquis
 vocabulis & divisionibus, in duas redegitur provincias, hiis ap-
 pellantes nominibus, Wigmodiam & Lorgoe. Insuper ad prefata
 constructionem Ecclesiae in supra dictis pagis LXX. mansos cum suis
 colonis offerentes totius hujus parochiae incolas, decimas suas Eccle-
 siae, suoque provisorio fideliter persolvere, hoc nostra majestatis prae-
 cepto jubemus, donamus & confirmamus. Ad huc etiam summi a Al. deest.
 pontificis & universalis Papae Adriani praecepto, nec non & Mogon-
 tiacensis Episcopi Lullonis, omniumque qui affuere pontificum con-
 silio, eandem Bremensem Ecclesiam cum omnibus suis appendiciis Wil-
 lehado probabilis vita viro, coram Deo & sanctis ejus commisimus.
 Quem etiam primum ejusdem Ecclesiae III. Idus Iulij consecrari fe-
 cimus Episcopum, ut populus divini semina verbi secundum datam
 sibi sapientiam facliter dispensando, & novellam hanc Ecclesiam ca-
 nonica ordine, & monasteriali competentia, utiliter instruendo, in-
 terim plantet & riget, quousque precibus sanctorum suorum exora-
 tus, incrementum det omnipotens Deus. Innotuit etiam idem ve-
 nerabilis vir serenitati nostrae, eam, quam diximus, parochiam pro-
 pter barbarorum infestantium pericula seu varios eventus, qui in ea
 solent contingere, ad sustentacula sive stipendia Dei servorum in ibi
 militantium Deo, minime sufficere posse. Quamobrem quia Domi-^{3.}
 nus omnipotens in gente Fresonum, sicut & Saxonum, ostium fidei
 aperuit, partem prae nominatae regionis, videlicet Fresiae, qua con-
 rigua huic parochiae esse dinoscitur, eidem Bremensi Ecclesiae, suoque
 provisorio Willehado Episcopo ejusque successoribus, perpetualiter de-
 legavi-

legavimus retinendam. Et quia casus prateritorum nos cautos faciunt in futurum, ne quis, quod non optamus, aliquam sibi in eadem diocesi usurpet potestatem, certo eam limite fecimus terminari, eique hos terminos, mare Oceanum, Albiam fluvium, Liam, Steinbach, Hafalam, Wimarcham, Sneidbach, *b* Ostam, Mulinbach, Motam paludem, *que dicitur Sigefridemor, Quistinam, Chesemor, Asehbroch, Wifebroch, Bivernam, Vternam,* iterumque Ostam. Ab Hosta vero *c* usque quo perveniat ad paludem *que dicitur d* Caldenbach. Deinde ipsam paludem usque in *e* Wempnam fluvium. A Wempna vero *f* Bicinam, Farstinam usque in Wirraham fluvium. De hinc ab orientali parte ejusdem fluminis viam publicam, *qua dicitur Hesseweg, Sturmegoë & Lorgoe* determinantem *g* Sechbasam, Alapam, Caldhowa, iterumque Wirraham: ex occidentali autem parte viam publicam, *qua dicitur h* Folcweg, Derue & Lorgoë dividens, usque in Huntam flumen. Deinde ipsum flumen, & Amriuum Lucum sylvestrem, quem incolae loci Wildloch nominant, Finolam, Waldefmoer, Bercpol, *i* Eddenriad paludem, Emisgoë & *k* Ostergoe determinantem, Brustlacho, Biberlach, iterumque mare; firmos & intransgressibiles circum scribere iussimus. Et ut hujus donationis ac circumscriptionis auctoritas nostris futurisque temporibus Domino protegente valeat inconvulsa manere, manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione signari iussimus.

b Hosta.*c* Al. usque Bicinam.
d Chaltenbach.
e Wempna.
f Bicinam
g Sechbasam.*h* Folrech.*i* Eddenriad.
k Ostergoë.*l* Al. pridie.

Signum Domini Caroli regis invictissimi.
Hildebaldus Archiepiscopus Coloniensis, & sacri
Palatii Capellanus recognovi. Data l 11. Idus

Iulij, Anno Dominice incarnationis DCCCLXXXVIII, Indictione XII. Anno autem regni Domini Caroli XXI. Actum

m in Pal.
n Metensi,

in Palatio n Nemetensi feliciter, Amen.

Sedit

Cap. 10. Sedit igitur Dominus & pater noster *VVillehadus* CAP. XII.
 10. post ordinationem suam annos duos, menses III. dies
 xxvi. prædicavitque tam *Fresis* quam *Saxonibus* post martyri-
 um *S. Bonifacii*, omnes annos triginta quinque. Obiit autem
 senex & plenus dierum in *Fresia*; in villa *Pleccaſſe*, quæ sita est
 in *Ruſtris*. Corpus ejus *Bremam* deportatum in basilica *S. Pe-*
tri, quam ipse ædificavit, sepultum est. Transitus ejus cele-
 bratur festivis gaudiis vi. Idus Novembris, ordinatio, III. I-
 dus Julij. Extat vitæ actuumque ejus insignis liber, quem suc-
 cessor ejus iv. fideli stilo exaravit *Ansgarius*. Ad cujus lectio-
 nem, quia nos ad alia properamus, cupientem scire trans-
 mittimus.

Cap. 11. Proximum sancto *Willehado* ex discipulis ejus *WIL-* CAP. XIII.
 11. *LERICVM* in *Bremensi* Ecclesia præfuisse legimus, quem
 alij *VVillebarium* nuncupant. Seditque annos L. usque ad an-
 num *Lutbowici* senioris penultimum. Cum vero scriptum
 sit in libro *Donationum* sive *Traditionum* *Bremensis* Eccle-
 siæ, ab anno xxxvii. *Caroli*, usque ad xxv. o [annum] *Luthe-* o Al. dec.
wici præsedisse *VVillericum*, p. xii. anni minus reperiuntur ab p. xiv.
 eo quem prædiximus numero. Et credi potest tanto tempo-
 re *Bremensem* Episcopatum cessasse, quemadmodum & alios
 propter novellam gentis *Saxonum* conversionem, quæ non-
 dum se Episcopali ditione regi patiebatur: maxime cum nul-
 lis fere annis à bello vacantibus, tandem *Saxones* ita profligati
 legantur, ut ex hiis qui incolunt utrasque ripas *Albis* flumi-
 nis x. milia hominum q. cum parvulis in *Franciam* translati q Al. cum
 sint. Et hic est annus diuturni *Saxonum* belli xxxiii. quem mulieribus
 Francorum historici ponunt memorabilem; scilicet *Caroli* Im- & p.
 peratoris xxxvii. Quo tempore cum *Sclavorum* quoque gen-
 tes Francorum Imperio subjicerentur, *Carolus* *Hammaburg* ci-
 vitatem *Nordalbingorum*, extructa ibidem Ecclesia, *Heridago* 40
 quidam sancto viro, quem loci Episcopum designavit ad re-
 gendum.

r commen-
davit.
f Alibi hæc
desunt.

gendum r commisit; cui etiam propter infestationem barba-
ricam, ubi interdum posset consistere, cellam [/ quendam in
Gallia] *Rodnach* donavit. Disponens eandem Hammabur-
gensis Ecclesiam, cunctis Sclavorum Danorumque gentibus
Metropolim statuere. In qua re ad perfectum ducenda, &
mors *Heridagi* presbyteri & occupatio regni, *Carolus* Impera-
torem, ne desiderata compleret impedivit. Legimus in libro
donationum Bremensis Ecclesie *Willelicum* Bremensem Epi-
scopum Transalbianis etiam ante *Ansgarium* prædicasse, &
Ecclesiam in *Milintborp* frequenter visitasse, usque ad tempus
quo *Hammaburg* metropolis facta est.

CAP. XIII.

Et quoniam mentionem *Danorum* semel fecimus, dignum
memoria videtur, quod victoriosissimus Imperator *Carolus*,
qui omnia regna Europæ subjecerat, novissimum cum Danis
bellum suscepisse narratur. Nam Dani & cæteri qui trans Da-
niam sunt populi ab historicis Francorum omnes *Nordmanni*
vocantur. Quorum Rex *Gotafridus* antea *Fressis*, itemque
Nordalbingis, *Oboirivis* & aliis Sclavorum populis tributo suba-
ctis, ipsi *Carolo* bellum minatus est. Hæc dissensio volunta-
tem Imperatoris vel maxime de *Hammaburg* retardavit. Tan-
dem extincto cælitus *Gotafrido*, r *Hemming* patruelis ejus
successit, qui mox pacem cum Imperatore faciens, *Eggoram*
fluvium regni terminum accepit. Nec multo post Clarissi-
mus Imperator *Carolus* obiit, u *Lutbewicum* filium suum Im-
perii reliquit heredem. Cujus transitus ad superos contigit an-
no xxv. *Willelici*, die v. ante Kalend. Februarii.

r Al. He-
ming.u Ludovi-
cus.

CAP. XIV.

Lutbewicus voluntatem patris oblitus provinciam | Cap.
Transalbinam *Bremensi* & *Ferdensi* Episcopis commen- | 13.
davit. A quo tempore gesta incipiunt sancti *Ansgarij*. Et quo-
niam borealium gentium historia nostram, id est, Bremen-
sem Ecclesiam in parte respicit, disposui, nec inutiliter, ut ar-
bitror, passim occurrentia tangere acta Danorum, Per idem
tempus

tempus *Hemmingo* Danorum rege mortuo, *Sigafriid* & *x Anulo* ^{x Al. Amilo}
 nepotes *Gotafridi*, cum inter se de primatu regni convenire
 non possent, y prælio dividerunt, in qua congressione xi. milibus y prælio
 hominum interemptis, Reges ambo ceciderunt. Pars Anu. ^{ceptu de}
 lonis cruenta victoria potita, *Reginfridum* & *Haroldum* in regnum
 posuerunt. Moxque *Reginfridus* à *Haroldo* pulsus piraticam
 classem exercuit. *Haroldus* vero cum Imperatore foedus i-
 mit. *Historia* plenius hæc *Francorum* exequitur. In diebus illis
 scribitur, quod *z Ebo* Remensis, cum de salute gentium reli- z *Ebo*
 gionis studio ferveret, legationem ad gentes cum *Haligario*
 suscepit à *Paschali* Papa, quam postea noster *Ansgarius* divina
 opitulante gratia feliciter peregit. Anno *Willerici* xxxiii. CAP. XV.
Luthewicus Imperator novam in Saxonia *Corbeiam* exorsus, re-
 ligiosissimos Franciæ monachos ad illud congregavit cœno-
 bium, inter quos præcipuus legitur sanctissimus pater noster
 ac philosophus Christi *Ansgarius*, vitæ atque scientiæ merito
 clarus, & omni Saxonum populo acceptus. Eodemque tem-
 pore Rex Danorum a *Haroldus* à filiis *Gotafridi* regno spolia- Haraldus?
 tus, ad *Luthewicum* supplex venit Imperatorem; qui & mox
 Christianæ fidei catechismo imbutus, apud *Moguntiam* cum u-
 xore, fratre & magna Danorum multitudine baptizatus est.
 Quem Imperator à sacro fonte suscipiens, cum decrevisset in
 regnum suum restituere; dedit ei trans *Albiam* beneficium; &
 fratri ejus *b Horico*, ut tum piratis oblisteret, partem *Fresia* b Al. Heruë
 concessit, quam adhuc *Dani* quasi legitimam sui juris reposcunt.
 Cum autem nemo doctorum facile posset inveniri qui cum CAP. XVI:
 illis ad Danos ire vellet, propter barbaricam crudelitatem, qua
 gens illa fugitur ab omnibus, sanctus *Ansgarius* divino, ut cre-
 dimus, spiritu accensus, & qui ad martyrium aliqua optabat oc-
 casione pertingere, cum socio se ad ultroneum obtulit *Audber-*
to, non solum inter barbaros, verum etiam in carcerem & in
 mortem pro Christo ire paratus. Itaque biennio in regno *Dano-*

rum commorati, multos ex gentibus ad Christianam fidem con-
 verterunt. Inde reversi, cum denuo ab Imperatore postula-
 rentur, ultimos *Sueonum* populos Evangelij gratia tentare; in-
 trepidus athleta Christi Ansgarius assumptis secum fratribus
 e Vitima- *Gislemaro & c. VVithmaro* doctoribus, gaudens pervenit in *Da-*
 ro. *niam*. Vbi relinquens *Gislemarum Haroldo*, ipse cum *With-*
 i *Sveniam*. *maro* in *d Sueoniam* transfretavit. Vbi benigne à rege *Biorno*
 suscepti, verbum Dei publice prædicare permitti sunt. Mul-
 tos itaque per annum integrum lucrati sunt Domino Jesu Chri-
 sto. In quibus *Herigarius* oppidi *Birca* præfectus credidit, quem
 tradunt etiam miraculis & virtutibus insignem. Hac legatio-
 nis suæ prosperitate gavisi, *Corbeiam* novi Apostoli cum trium-
 pho duarum gentium regressi sunt. Et ô mira omnipotentis
 Dei providentia de vocatione gentium, quam disponit artifex,
 ut vult, & quando vult, & per quem vult. Ecce quod longo
 prius tempore *VVillebrordum & Ebonem*, aliosque voluisse legi-
 mus, nec potuisse; nunc *Ansgarium* nostrum & voluisse & per-
 fecisse miramur, dicentes cum Apostolo, *non est volentis neque*
currentis, sed est Dei miserentis. Ergo cui vult, inquit, misere-
tur, & quem vult indurat. Tunc Imperator cum magna-
 tibus sancto *Ansgario* de gentium congratulatus salute, ingen-
 tes Christo gratias persolverunt.

CAP. XVII

Habito igitur generali sacerdotum consilio, pius Cæsar
 votum parentis cupiens implere, *Hammaburg* Transalbianorum
 civitatem, metropolim omnibus barbaris statuit nationibus
Danorum, Sueonum, itemque *Slavorum*, & aliis coniacentibus in-
 circuitu populis, eique cathedræ primum Archiepiscopum or-
 dinari fecit *Ansgarium*. Hoc factum est anno Domini e *DCCC*
XXXIII. VVillerici Bremensis Episcopi *XLII*. Consecratus est
 autem à *Dragone* Metensi Episcopo, Cæsar's fratre germano.
 f *Odgaro*. astantibus atque faventibus f *Oigario* Mogontiensis, *Ebone*
 g *Heddi*. *Remensi*, g *Hetti* Treverensi & aliis: Consentientibus etiam
VVil-

VVillerico Bremensi, & *Helingaudo* Ferdensi Episcopis, quibus antea diœcesis illa commendata est: roborante id Papa *Gregorio IIII.* apostolica auctoritate, & pallij datione.

Habentur in Ecclesia Bremensi præcepta Imperatoris, & privilegia Papæ, sancto *Ansgario* data, in quibus hoc quoque una continetur, quandam ei cellam in Gallia *b Turholt* vocatam, ad supplementum legationis suæ à Cæsare concessam, anno Domini *i DCCC. XXXIII.* Acta indictione XII. qui est *Luthowici k XXI.*

h Al. Turholt.
i Al. 834.
k Al. xx.

Cap. 14. Beatus autem *Ansgarius* nunc Danos, nunc Transalbinos visitans, innumerabilem utriusque gentis multitudinem traxit ad fidem. Si quando vero persecutione barbarorum impeditus est ab studio prædicandi, apud *Turholt* cum discipulis suis se retinuit. In adiutorium etiam prædicationis, datus est ei *Ebo* Remensis [Archiepiscopus,] de quo & antea diximus. Hic seu fatigatione itineris, seu corporis debilitate impeditus, sive potius occupatione seculi delectatus, vicarium pro se dedit *Ansgario* nepotem *Gaudbertum*. Quem ipsi ambo consecrantes Episcopum, vocaverunt eum *Simonem*, eumque divinæ gratiæ commendatum, in *Sueoniam* miserunt. Hæc in vita sancti, *Ansgarij* copiose descripta, nobis abbreviandi locum præbuerunt. Verum quod distinctio temporum ibi obscura est, pleraque ab alijs scriptis temporum congruentiam mutuavimus. Nunc ad cætera unde incepimus regrediamur.

l. Al. dca.

m mutavimus.

Cap. 15. Interea *VVillericus* Bremensis Episcopus, diœcesim suam sollicitè circumeundo, gentiles baptizando, & fideles in Christo confortando, strenuum prædicatoris officium peregit. Ecclesias ubique per Episcopium congruis erexit in locis. Tres vero *Breme*, quarum primam scilicet domum *sancti Petri*, de lignea lapideam fecit; & corpus sancti *VVillebadi* exinde translatum in australi, quod fecit, oratorio recondidit.

CAP. XIX

n Matri-
 mani.
 o Heling-
 stad.
 p Signini.
 g decenti.

Quod etiam scriptor vitæ ejus præterire noluit. Narrantque
 posterius hoc factum pro timore piratarum, qui propter virtu-
 tem miraculorum confessoris nostri corpus auferre maluerunt.
 Eodem tempore beatus *Ansgarius* corpora sanctorum, quæ do-
 no *Ebonis* Archiepiscopi susceperat, trans Albiam fertur depor-
 tasse, & corpus quidem sancti *n Materniani* apud *o Heligan-
 stad* reposuit, *Xisti* vero & *p Sinnicy*, cum aliorum martyrum
 patrociniis, in urbe *Hammaburg* collocavit, Beati vero *Remigij*
 Cimilia cum *q* ingenti honore servavit *Brema*. *VVillericus*
 igitur clerum maximum collegit, de populo vero magnam
 Bremensi Ecclesiæ hæreditatem acquisivit. In diebus suis *Cæ-
 rolus* elemosynam obtulit Salvatori ad Bremensem Ecclesiam,
 centum mansos. Scriptum est in libro Donationum tertio,
 capitulo *i*. ubi etiam crebro versu hoc repetitur. *Sacro sancta
 basilica quæ constructa est in honore sancti Petri Apostoli, in loco seu
 villa publica nuncupata Brema, ubi Willericus Episcopus servus
 servorum Dei præesse videtur.* Qui obiit senex & plenus die-
 rum Anno Domini *v dccc xxxvii*. qui est annus *Lusbowici*
xxv & penultimus, sepultusque est in domo sancti Petri, à parte
 altaris *s* aquilonali *iiii*. Nonas Maii.

r Al. 839.

s aquilo-
 nari.

CAP. XX.

e ad annum

b. 2117

u Franciæ.

5,

LEVDERICVS ordine tertius, sedit annos *o*. | Cap. 16.
cto. Ejus annos cum pro certo scire non possumus, ex
 eodem libro traditionum discimus, & *VVillerici* diaconum fu-
 isse, & seditisse usque *r* ad *Lusbowici* junioris sextum, capitulo
LIIX. scriptum. Hunc etiam tradunt superbum fuisse: quod
 exinde conjici potest, quia se aliquando *custodem*, aliquando
pastorem Bremensis gregis gloriatur. In diebus illis sanctus *Ansgarius*
 legationem sibi creditam fideliter executus, apud *Hammaburg*
 novellæ plantationi insudavit, doctrina oris, & opere
 manuum exercens Ecclesiam. Sæpe etiam monasterium *u*
Gilæ, quod dono Cæsaris possedit, *Turbolt* visitans, fratribus
ibidem Deo militantibus salutaris regulæ tramitem verbo ex-
 emplo.

emploque monstravit. In quorum nobili contubernio jam tum à puero sanctus effulsit *Rembertus*, quem sanctus pater *Ansgarius* adoptans in filium prophetico spiritu, quo plenus erat, longe ante prædixit illum suæ virtutis æmulum, & in cathedra pontificali succedere, gratiaque meritorum in cælesti regno consortem fore. In qua re omnipotentis Dei providentia, quæ olim *Helie* substituit *Heliseum*, in *Remberto* non fefellit *Ansgarium*.

Cap. 17. Interea *Nordmanni* piraticis excursionibus usquequaque degrassati, *Fresones* tributo subiiciunt. Eodemque tempore per *Rhenum* vecti *Coloniam* obsederunt, per *Albiam* vero *Hammaburg* incenderunt. Inclita civitas tota, aut præda, aut incendio disperiit. Ibi Ecclesia, ibi claustrum, ibi bibliotheca summo collecta studio, consumpta est. Sanctus autem *Ansgarius*, ut scribitur, cum reliquiis sanctorum martyrum nudus evasit. Excidium *Hammaburg* historia non tacet Francorum, & privilegia Romanorum. Hoc, ut ajunt, factum est, anno *Lutbewici* senioris novissimo. Tunc quoque *Gaudbertus* Episcopus zelo gentilium à *Suconia* depulsus, & *Nithardus* capellanus ejus martyrio cum aliis coronatus est. Et exinde *Suconia* caruit septennio sacerdotali præsentia. Quo tempore *x Amundus* regno pulsus, in Christianos movit persecutionem. *Herigarius* vero *Bircæ* præfectus, Christianitatem ibi solus sustentavit. Qui etiam tantam fidei gratiam meruit, ut potentia miraculorum & exhortatione doctrinæ, multa paganos milia salvavit. Scriptum itaque in actibus beati *Ansgarii*.

Cap. 18. Anno *Leuderici* Bremensis Episcopi III. *Lutbewicus* Imperator obiit, regnumque in contentione remansit. Multa inter fratres discordia, bellum maximum, in quo, ut historia testatur, omnes Francorum vires consumptæ sunt. Discordiæ y inventor *Ebo*, qui & supra in patrem filios armaverat, & y inventor

nunc fratres intestina seditione concitaverat: conspirationis crimine accusatus, à Papa Gregorio deponitur. Sed alijs criminantibus hoc, alijs & hoc factum astruentibus, veritatem nos in medio relinuemus; præsertim cum à sancto patre nostro Ansgario ea dilectione quam ab initio secum habuit, usque in finem habitus fuerit. Lege in *vita* ipsius, & in *capitulo Rabani*, de fama *Ebonis* ambigua. Tandem mediante Papa Sergio, pax inter fratres convenit, regnumque in tres partes est divisum, ita ut *Lotharius* major natu Romam cum Italia, *Lotharingiam* cum *Burgundia* possideret, *Lothewicus* *Rhenum* cum *Germania* regeret, *Carolus* Galliam, *Pippinus* *Aquitaniam* acciperet. Hac inter fratres sortita regni divisione, *Turbolt* monasterium in partem cessit *Caroli*, sicque alienatum est à jure sancti *Ansgarij*. At ille in paupertate sua Deum glorificans, Cap. 19 verbum Dei, cujus legatione functus est, tam suis quam alienis infatigabiliter seminavit. Vnde contigit, ut prædium, quod *a Ramsolam* dicitur, à quadam venerabili matrona susceptum, nomine *b IKIA*. Qui locus in episcopatu Ferdensi positus, ab *Hammaburg* nisi tribus disparatur rasis. Ibi sanctus Dei cœnobium constituens, reliquias sanctorum *Xisti* & *c Sinnicij* locavit confessorum, & alia patrocina quæ ab *Hammaburg* fugiens portavit, ubi & gregem profugum collegit, de pullosque à *d gentibus* socios in eo portu retinuit. Ab eo ergo loco *Hammaburgensem* Ecclesiam visitans, *Nordalbingos* in fide *e* reformavit, quos antea persecutio turbavit. Tunc quoque ne legatio gentium tarditate sua quapiam frigeret, prædicatores misit in *Daniam*; *f Harigarium* vero eremitam direxit in *Sueoniam*. Fertur etiam venisse *Bremam*, atque ab Episcopo ipsius loci, qui doctrinæ ac virtutibus ejus invidit, de pulsum esse. Post hæc *LEVDERICVS* *Bremensis* Episcopus obiit, & sepultus est in Ecclesia beati Petri ab australi parte altaris. Decessit autem *g ix. Kal. Septembris*, & Ecclesia diu vindicata permansit. Tunc

z hoc recte

t

b.

Cap. XXII

a Ramsola.
b Ibia.

c Signini.

d gentilibus.
e confirmavit.

f Hergarium.

g Al. VIII. kal.

Cap. 20. Tunc Luthewicus Pius Caesar inclytus Hammaburgensis Ecclesie desolationem miseratus, venerabili Ansgario contulit Bremensem Episcopatum. At ille quamvis Canonum non ignoraret decreta, quibus cautum est, ut Episcopus, qui a sua civitate persequutionem passus expellitur, in alia vacante recipiatur, tamen ne pro invidia ceteri scandalizarentur, Cæsari super hac re diu restitit. Postremo si absque fratrum querela fieri posset, tunc solummodo concederet. In vita nostri Antistitis hæc plenissime describuntur. Obscure vero notatur tempus, quod liber donationum significat apertius. Anno scilicet Luthewici secundi IX. dominum Ansgarium ab h Aldrico clerico & Comite Reginbaldo legatis Cæsaris ductum in Episcopatum. Scriptum libro tertio, capitulo XX. Sed & in vita ejus hæc; Multum, inquit, temporis fluxit, ex quo beatus Ansgarius Bremensem Episcopatum suscepit, antequam hoc à Papa Nicolao firmaretur. Sanctus itaque Ansgarius i receptus Cap. 21. Bremis, annos XIX. sedit. Nam antea in Hammaburgensi cathedra præfuit annis XVI. qui fiunt simul XXXIV. Hoc regalis munificentie dono, confessor Dei valde gavisus in Daniam festinavit. Vbi Regem [k Danorum] l Horicum inveniens, Christianum reddidit. Is statim Ecclesiam in portu maritimo erexit apud m Sliasuwig, data pariter licentia, ut quisque vellet in regno suo, fieret Christianus. Infinita gentium credidit multitudo, de quibus hoc in libris memoriale relictum est, plures, ut aqua baptismi loti sunt, ab omni corporis infirmitate liberatos.

Cap. 22. Quibus rebus ex voto completis, dum adhuc sanctus Dei pro gente Sueonum æstare cœpisset, cum Gaudberto Episcopo consilium habuit, quis eorum laudabile pro Christo subiret periculum. At ille periculum sponte declinans, sanctum potius, ut iret, rogavit Ansgarium. Ex templo athleta intrepidus Herici regis missum rogavit atque sigillum, & à litto.

CAP.
XXIV.h Al. Alda-
rico. Al.
Abdarico.CAP. XXV
i Al. rece-
ptisk Al. deest
hæc vox.
l. Al. Eri-
cum.
m Sliasuich.CAP.
XXVI.

Olaph. littore Danorum transfretans in *Sueoniam* pervenit, ubi tunc *Oleph* rex apud *Bircam* generale populi sui habuit placitum. Quem praveniente misericordia Dei, ita placatum invenit, ut ex ejus imperio & populi consensu, & jactu fortis, & Idoli responso, Ecclesia ibidem fabricata, & Baptismi licentia omnibus concessa sit. Hiis etiam ex sententia finitis, Evangelista noster Ecclesiam Sueonum *Erimberto* commendavit presbytero, & rediit. Quæ in *vita* sancti *Ansgarij* latissima gestorum narratio descripta, nos brevitate nitentes amputavimus. Et ni fallat opinio, prophetia *Ezechielis* de *Gog* & *Magog* convenientissime hic impleri videtur. *Emittam*, inquit, *Dominus*, *ignem in Magog*, & *in hiis qui habitant in Insulis confidenter*. Aliqui hæc & talia de *Gothis*, qui *Romam* ceperant, dicta arbitrantur. Nos vero considerantes *Gothorum* populos in *Sueonia* regnantes, omnemque hanc regionem passim in *Insulas* dispersitam esse, prophetiam eis opinamur posse commodari, cum præsertim multa prædicta sint à prophetis, quæ nec dum videntur completa.

CAP. XXVII. de Bremensi Episcopatu, ad invidiam beati Ansgarij, con-
p discessio-
ne.
7. flata. Ea contentio diu per regnum gravi & ancipiti p dissen-
sione profligata, multis partium studijs collidebatur. Tandem Orthodoxus Cæsar *Lothewicus*, compositis hinc inde contradicentium voluntatibus, præcipue *Guntharij* Colonienfis Archiepiscopi, cujus suffraganea prius erat *Brema*. Super his *Romam* nuncios ad sanctissimum Papam direxit *Nicolaum*. Ille vero quod necessitas Ecclesiastica persuasit, & quod patrum concilijs fieri posse comprobatum est, facile consensit. Ergo *Bremensem* ac *Hammaburgensem* Episcopatum apostolica auctoritate copulari, & pro uno sanxit haberi. Cujus rei privilegia diligenter adhuc in Bremensi conservantur Ecclesia. In quibus etiam additum est, quod idem Papa *Nicolaus* tam ipsum Ansgari-

Ansgarium, quam successores ejus legatos & vicarios apostolica sedis constituit, in omnibus gentibus Danorum, Sueonum atque Sclavorum; quod & antea Gregorius Papa concessit. Igitur Bremensis atque Hammaburgensis parochiæ coadunatio facta est ultimo sancti Ansgarii tempore. Vita ejus annum non ponit, præceptum autem regis ponit annum regni XXI. Privilegium Papæ notat annum Domini DCCC LIX. qui est ab ordinatione Archiepiscopi q. XXIIX.

q. Al. 29.

Cap. 24. Post hæc scribitur in vita beati antistitis, qualiter in

CAP.

Daniam veniens juniorem *Horicum* in regno reperit. Cui tempori congruit historia Francorum, quæ sic de Danis meminit.

XXIIX.

Nordmannos per Ligerim & Turonos succendisse, per Sequanam Parisios obsedisse, Carolam timore compulsam terram eis s. ad inhabitandum dedisse. Deinde Lotharingia, inquit, vastata, & subacta Friesia, in sua victrixi conversos viscera dextra.

r Turonos;

s ad inha-

bitandam

Lotharia;

giam. al.

r Guthoræ

Contendentibus namque ad invicem & *Gudurini* Principe Nordmannorum, cum patruo suo *Horico*, scilicet rege Danorum, tanta cæde utrinque mactati sunt, ut vulgus omne caderet; De stirpe autem regia nemo omnium remaneret, præter puerum u-

num nomine *u. Horicum*. Qui mox ut regnum suscepit Danorum, ingenito furore super Christicolas efferatus, sacerdotes Dei expulit, & Ecclesias claudi præcepit. Ad quem sanctus Dei confessor *Ansgarius* venire non trepidans, comitante secum gratia divina, crudelem Tyrannum sic placatum reddidit, ut Christianitatem ipse susciperet, suisque omnibus ut Christiani fierent, per edictum mandaret.

u Al. Eric,

scilicet

Bara.

Insuper in alio portu regni sui apud *Ripam* extrueret Ecclesiam, in *Dania* secundam, Et hiis Ecclesiastico ordine compositis, beatus pastor noster Ecclesiam illam *Remberzo* commendavit presbytero. Inde

CAP.

Hammaburg reversus, de venditione Christianorum Nordalbingos correxit. Unde *Fresos* adiens, castigavit eos pro labore domini ei diei. Pertinacius vero agentes, igne caelesti multavit. Et

XXIX.

D

alia

alia, quæ antiquis miraculis non imparia, leguntur in *vita* ejus. Et quoniam totum studium ejus erat pro salute animarum, si quando à prædicatione gentilium foris liber erat, domi congregationum suarum curam egit. Quarum primam, quæ ab *Hammaburg* olim barbarica incurfione depulsa est, ipse, ut prædiximus, transtulit ad *Ramsolac*. Secundam in *Bremis* habuit sanctorum virorum, qui habitu quidem usi canonico, regula vivebant monastica, usque ad nostri ferè temporis ætatem. Ter-

x Al. Luxi-
mon.
y Lüdgard

CAP. XXX.

quod vel
P.

a Episcopi

b Eginhar-
dus.

CAP. XXXI

tiam sanctarum virginum congregationem in *x Briximon* adnavit ubi devota Christi matrona *y Lügard* totum patrimonium suum offerens coelesti sponso, magnum chorum castitatis suo nutritivo ducatu. Ad curam autem pauperum & susceptionem peregrinorum, multis locis hospitalia præparavit.

Unum autem λ vel præcipuum habuit *Brema*, quo per se ipsum quotidie veniens, infirmis non erubuit ministrare. Quorum plurimos verbo vel tactu sanavit. Ipse transtulit corpus sancti *Villebadi* in matricem beati Petri Apostoli Ecclesiam, ab illo australi oratorio, quo deportatum est à *VVikerico*. Et tunc facta sunt illa miracula, quæ per merita sancti Willehadi, populo ostensa sunt, ab anno Domini DCCC

LXI. qui est annus ab ordinatione *a* Archiepiscopi xxx. Ipse enim qui transtulit, & vitam & miracula ejus singulis libris comprehendit. Sique temporum seriem diligenter computemus, ipsum est tempus quo in *Saxoniam* translatio Sancti contigit *Alexandri*. In qua illud memorabile videtur, confessorem nostrum cum advena Martyre certasse, quis eorum videretur esse major, & in gratia sanitarum populis acceptior. *b Eginhardus* in *gestis Saxonum* hæc dulci calamo prosequitur.

Interea beatus *Ansgarius* captivos redimendo, tribulatos refovendo, domesticos erudiendo, barbaros evangelizando, foris Apostolus, intus monachus, nunquam legitur otiosus. Nec solum erga suos, verum erga alienos, quomodo

modo

modo viverent sollicitus. Episcopus etiam tam voce quam literis, ut vigilarent super dominicum gregem, hos arguit, illos obsecravit. At verò Romanorum regibus pro sua legatione, regibus Danorum pro Christiana fide, crebrò mandavit. Extant epistolæ ejus plures hujusmodi. Unam verò quam omnibus de sua legatione scribit Episcopis, quam ab Ebone orsam asserit, ita claudit: *Deprecor, inquit, ut apud Deum intercedatis, quatenus hæc legatio crescere & fructificare mereatur in Domino. Iam enim Deo propitio & apud Danos, & apud Sveones, fundata est Ecclesia Christi, & sacerdotes absque prohibitione proprio funguntur officio. Omnipotens Deus faciat vos omnes hujus operis pia benevolentia participes, & in cælesti Christi gloria coheredes.*

Cap. 27. Supervixit autem [c. sanctus Ansgarius] post illam plenariam Hammaburg & Brema copulationem annos septem. Sedit autem omnes annos xxxiiii. Cujus depositio summa veneratione colitur iii. Non. Februarij. Obijt ergo anno Domini dccclxv. Indictione xiiii. qui est Luthewici secundi xxvi. sepultusque est in basilica sancti Petri, ante altare sanctæ Dei genetricis Mariæ. Eadem verò die, qua ipse commendatus est, Rimburtus Diaconus ejus à clero simul & populo electus est. Qui etiam *vitam sancti Patris* veridico sermone describens, more beati Johannis, quasi de alio scribens, innuit se fidelissimum ejus discipulorum testimonium perhibere sanctitati, quam cognoverat in viro Dei. Hunc ille librum ad fratres cœnobij direxit *novæ Corbejæ*, beatificans illos, quod talem miserint; & nobis congratulans, quod talem suscipere meruimus pastorem.

Cap. 28. Sanctus Rimburtus sedit annos xxiiii. Annos & obitum decessoris sui reperimus in quodam computo à *Corbejæ* delato. Cæterum *vita ejus* à fratribus ejusdem cœnobij ad nostros data, quis fuerit & qualiter vixerit, breviter & dilucide comprehendit. *Mox, inquit, ut electus est, à Theodorico Mindense*

Al. Litu-
berto.

Al. ex li-
bro vitæ c-
ius disce-
psimus.
CAP.
XXXIII.

Episcopo & Adalgario Corbiensi Abbate, jussu Casaris ductus est Mo-
gontiam. Vbi à clarissimo pontifice consecratus à Lutherto, venit
Corbejam, vestemque suscepit cum professione Monastica. Cui Adal-
garius Abbas germanum & aquivocum suum concessit Adalgari-
um, qui postea & socius prædicationis, & hæres meruit esse dignitatis.
Pallium pontificale suscepit à Papa Nicolao. Ferulam pastorem à
Casare Luthewico, sicut in privilegiis dignosci potest. Quæ autem
sequuntur, ex e vita ejus excerpta sunt capitulo XVI.

Præterea legationis suæ officium, quod ad prædicandum Capo
29.
gentibus verbum Dei, primitus à decessore suo susceptum est, &
postmodum sibi jure successione, quasi hereditarium provenit, im-
pigrè executus est. Ipse quidem per se, quoties occupationes aliæ si-
nerent, eidem legationi insistens, semper autem constitutos habens
presbyteros, per quos & verbum Dei gentiles audirent, & solatium
captivi Christiani haberent, ad Ecclesias inter ipsos paganos longè con-
stitutos, quodque gravissimum erat, marinis discriminibus adeundas.
Quæ discrimina ipse frequentius sustinens, cum Apostolo sæpè naufragium
pertulit, sæpè etiam alia pericula sustinuit, spe futura beatitu-
dinis omnia presentis vitæ aspera levans, illuàque apostolicum con-
tinua meditatione revolvens: non sunt condigna passiones hujus tempo-
ris ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

Qui reges Danorum suo tempore fuerint, non in- Cap.
30.
venitur in gestis ejus. In historia Francorum Sigafridi
cum fratre Haldan regnasse legitur. Qui etiam munera Lothe-
wico Casari miserunt, gladium videlicet, capulotenus aure-
um, & alia multa pacem rogantes, & missis utrinque ad Egdo-
ram fluvium mediatoribus, pacem firmam, ritu gentis, per ar-
ma juraverunt. Erant & alij reges Danorum vel Nordman-
norum, qui piraticis excursionibus eo tempore Galliam vexa-
bant. Quorum præcipui erant Horig, Ordvig, Gotofrid, Rodulf
& Inguar tyranni. Scriptum est in Gestis Francorum: crudelis-
simus omnium fuit Inguar filius f. Lodparehi, qui Christianos ubique
per supplicia, necavit.

f Al. Lod-
brogi.

Anno

Cap. 31. Anno Domini Rimberti XII *Luthewicus* Pius Cæsar CAP. XXXIV.
 magnus obiit. Ipse *Boëmannos*, *Sorabos*, *Sufos*, & cæteros
Scavorum populos ita perdomuit, ut tributarios efficeret.
Nordmannos autem fœderibus ac bellis compressos, eo modo
 retinuit, ut cum *Franctam* totam vastaverint, regno ejus vel
 minimè nocuerint. Post mortem verò Imperatoris effera bar-
 baries laxis regnabat habenis. Et quoniam Dani cum Nord-
 mannis *Hammaburgensi* Ecclesiæ cura pastorali subjecti sunt,
 præterire nequeo quanta mala per eos Dominus illo tempore
 fieri permiserit, & quam latè pagani super Christianos exten-
 derint potentiam suam. Quæ omnia lamentabiliter scripta
 sunt in *historia Francorum*, & in alijs libris. Tunc *Saxonia* à Da-
 nis vastata est, vel *Nordmannis*. *Brun* Dux occisus, cum alijs
 XII Comitibus: *Tiadericus* & *Marquardus* Episcopi obrunca-
 ti: tunc *Fressa* depopulata est. *Trajectum* civitas excisa. Sanctus
Rabbodus Episcopus urbis cedens persecutioni, *Davantrie* se-
 dem constituit, ibique consistens anathematis gladio paganos
 ultus est. Tunc Piratæ *Coloniam* & *Treveros* incendunt. *Aquis-*
grani palatium, stabulam equis suis fecerunt. *Mogontia* verò pro-
 pter metum barbarorum instaurari cœpit. Quid multa? ur-
 bes cum civibus, Episcopi cum toto grege, simul obruti sunt.
 Ecclesiæ illustres cum fidelibus incensæ sunt. *Luthewicus*
 Imperator cum paganis dimicans victor extitit, & paulo post
 obiit. *Luthewicus* Franciæ [g Rex] victor & victus occubuit. g Al. deest.
 Hæc tragoedico planctu scripta in *annalibus Cæsarum*; nos propter
 mentionem Danorum perstrinximus.

Cap. 32. Quid autem dicimus interim fecisse nostrum Archie-
 piscopum? Require in gestis ejus capitulo XX. Ad re-
 demptionem, inquit, captivorum cunctis pene quæ habebat, expensis,
 cum multos adhuc apud paganos detentos miserabiliter cerneret, al-
 taris etiam vasa non dubitavit impendere, dicens cum beato Ambro-

sio; Melius est animas Domino, quam aurum servare. *Preciosa ergo sunt illa vasa, que animas de morte redimunt.*

CAP.
XXXV.

k Bono.

i Nord-
vich.

k Haldan.
l Alclam.

CAP.
XXXVI.

Nec incongruum videtur, quoniam de persecutio-
ne diximus, quæ tunc late efferbuit in Ecclesias, grande
miraculum per merita sancti Rimberti Fresonibus ostensum
tangere; quod Scriptor gestorum ejus nescio cur præterierit.
Sed h Bono Corbiensis Abbas de sui temporis actis scribens,
non reticuit dicens: *Cum modernis temporibus gravis barbarorum
irruptio in omni pene Francorum regno immaniter debaccharetur;
contigit etiam eos divino judicio ad quendam Fresia pagum de-
volui, qui in remotis ac mari magno vicinis locis situs est. i Nord-
wide hunc appellant: Quem subvertere aggressi sunt. Erat enim
illic eo tempore venerabilis Episcopus Rimbertus: cujus adhorta-
tionibus & doctrinis confortati & instructi Christiani, cum hostibus
sunt congressi, & prostraverunt ex eis X. milia CCCLXXVII. pluri-
bus insuper dum fuga præsidium quarunt, in transitu fluviorum ne-
catis. Hæc ille scripta reliquit. Cujus rei miraculo usque ho-
die merita sancti Rimberti penes Frisones egregia, & nomen
ejus singulari quodam gentis colitur desiderio, adeo ut collis
in quo sanctus oravit, dum pugna fieret, perpetua cespitis vi-
riditate notetur. Nordmanni plagam quam in Fresia recepe-
runt in totum Imperium ulturi, cum regibus Sigafido & Gota-
frido per Rhenum & Mosam & Scaldam fluvios Galliam invadentes,
miserabili cæde Christianos obruncarunt, ipsumque regem
Carolus bello perentes, ludibrio nostros habuerunt. In An-
gliam quoque miserunt unum ex socijs k Haldani, qui dum ab
Anglis occideretur, l Dani in locum ipsius Gundredum con-
stituerunt. Ipse autem Norumbriam expugnavit, atque ex
illo tempore Fresia & Anglia in ditione Danorum esse ferun-
tur. Scriptum est in gestis Anglorum. Frustra in san-
ctis signa & miracula quærentur, quæ habere possunt &
mali, quia secundum auctoritatem sanctorum patrum, majus
mira-*

Cap.
33.

Cap.
34.

miraculum est animam, quæ in æternum victura est, à peccato convertere, quam corpus quod denuo moriturum est à morte suscitare. Ut autem sciamus nec sancto *Rimberto* hanc gratiam defuisse, fertur antiquorum more sanctorum, quædam fecisse miracula frequenter, scilicet dum iret in *Sueoniam*, tempestatem maris oratione sedasse, & cæcum illuminasse, per confirmationem, quam Episcopali more faciebat in eo. Sed & filium regis à dæmonio liberavit. Vbi multis astantibus Episcopis, spiritus immundus sæpe ex ore vexati clamabat, *Rimbertum* solum inter eos digne commissum egisse officium, ipsumque sibi esse cruciatui. Require in *libro vite* ejus capitulo xx. Hunc regis *Luthewici* filium *Carolus Crassus* esse arbitramur, qui novissimis Archiepiscopi temporibus à regno depositus, *Arnulfum* germani sui filium accepit successorem. *Historia Francorum* hæc veraciter acta commemorat in *Franconfurda*, anno Cæsaris *Luthewici* xxxiiii.

Cap. 35. Erat igitur sanctus *Rimbertus* cum *Moyse*, vir mitissimus, cum apostolo, qui omnium infirmitatibus compareretur. Præcipuam vero curam habens in eleemosynis pauperum & in redemptione captivorum. Vnde quadam vice, cum ad partes venisset *Danorum*, ubi Ecclesiam novellæ Christianitati constructam habebat in loco qui dicitur *m Sliaswig*, vidit multitudinem Christianorum catena trahi captivam. Quid multa? Duplex ibi miraculum operatus est. Nam & catenam oratione dirupit, & captivos equo suo redemit. Capitulo gestorum ejus xix.

Cap. 36. Et quia vastatio *Nordmannorum* vel *Danorum* excedit omnem crudelitatem, eo plus mirum videri possit, quod sancti confessores Dei *Ansgarius* & *Rimbertus* per tanta pericula maris & terræ, illas gentes intrepidi adibant, & prædicabant, ante quarum imperum nec armati reges, aut potentes Francorum populi subsistere poterant. Nunc autem quomodo defecit

m Al. Sles.
vrig.

CAP.
XXXVII.

Al. quia
vix ullius
hom.

defecit sanctus, quomodo diminutæ sunt veritates à filijs hominum, vix possibile credimus nos genus ignavum, quod tecto gaudet & umbra, ut in tam aspero tempore persecutionis, in tam feroci, quæ vix hominum vivit, natione, in tam remotissima, inquam, ab nostro mundo regione, quisquam vel Apostolus auderet accedere, nescientes illud cotidie & nobis dici, quod Salvator ait discipulis: *Ite in orbem universum, & ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.* Sunt & alia multa quæ de sancto viro copiose in libro suo exarata sunt: in quibus illud memoriale est, quod presbyteri animam defuncti, qui sibi in visu apparens supplicavit, xl. dies in pane & aqua jejuniis à tormentis absolvit. Decessor ejus 1111. Cœnobium fundavit, hiis ille quintum addidit in solitudine o *Bukkin.* Cæterum omnium p̄ districtam sollicitudinem habens, *Hammaburgensis* cathedræ præcipuam egit curam, tam fratribus quam pauperibus oportuna ministrans solatia.

Al. Bugind.
P. distincta.

CAP.
XXXVIII.

Al. in
quo sit
Christus.

Xenodochium *Breme* quod à sancto *Ansgario* ad sustentationem pauperum institutum est, ipse nobiliter auxit, & non solum in Episcopatu, sed ubicumque esset, pauperibus alimoniam cum omni diligentia ministravit, nobile posterioris verbum relinquens exhortationis; *Non est, inquam, tardandum, ut cunctis subveniamus pauperibus, quia q̄ quis sit Christus, vel quando ad nos veniat, ignoramus.* Eleemosynam verbi incessanter omnibus ministravit: ad quod opus dicta sancti *Gregorij* curavit excerpere, quæ & manu sua descripsit. *Epistole* ejus diversæ ad plures. Præcipua quædam ad virgines, in qua virginitatem corporis extollens, ostendit multas mente fieri meretrices. Tandem morbo confectus & senio, quos per se non potuit, per *Adalgarium* coadjutorem suum in Domino confortavit, quem etiam manibus regis commendavit. Obiit autem anno DCCC LXXXV III. Indictione VI. cujus depositio III. Idus Junii celebratur. Sepultus est extra basilicam sancti *Petri* ab oriente, ut ipse rogavit. Adal-

Cap.
37.

Cap. 38. Adalgarius Archiepiscopus sedit annos xx. Annos e-
 jus ex computo supradicto, vitam ex libro sancti Rimber-
 si discimus. Capitulo xii. cum sanctus *Rimbertus* vestem &
 professionem susciperet monasticam, mox additur: Ad quod
 ei solatium deputari insignem placuit conversatione virum
 gradu diaconum, nomine *Adalgarium*. Hic vir, inquit, ve-
 nerabilis in conversationis ejus imitatione simul & successio-
 nis dignitate, adhuc hodie superest, cum multis aliis attestans,
 quod Sanctus pontifex *Rimbertus*, nihil ex occasione curæ pa-
 storalis de r monachica perfectione perdidit & reliqua, I-
 tem Capitulo xxi. Cum jam, inquit, senio gravaretur Sanctus
Rimbertus, etiam continuus ei pedum dolor accessit. Inde apud
 gloriosissimos reges *Luthewicum* & filios ejus hoc obtinuit, ut
 insignis vir *Adalgarius*, monachus videlicet *Corbeje*, in adjutori-
 um illi confirmaretur, quatenus ipse infirmitate detentus, in
Adalgario haberet solatium circueundi Episcopatum, placita
 adeundi; & quando exigeretur, in expeditionem vel ad palati-
 um cum comitatu suo proficisci. Impetravit etiam, ut ipse
 illi in electione successor confirmaretur, & inter consiliarios
 regis locaretur, assentientibus fratribus, & Abbate monasterii
 ejus, ac sancta synodo hæc omnia roborante.

Cap. 39. Ferulam pastorem suscepit ab *Arnulfo* rege, palli-
 um à papa *Stephano*. Consecratus est autem à *Mogonti-*
no Archiepiscopo / *Lindroldo*, seditque difficili tempore bar-
 baricæ vastationis, nec tamen legationis suæ ad gentes, ut in
 privilegiis videtur, studium omisit. Verum sicut decessores
 sui, presbyteros ad hoc opus constitutos & ipse habere cura-
 vit.

Cap. 40. De historia Danorum nihil amplius aut scriptum vi-
 di, aut ab alio visum comperi: eo forte casu reor, quod
Nordmanni vel Dani tunc ab *Arnulfo* rege gravibus præliis usque
 ad internecionem deleti sunt. Bellum cælitus administratum.
 E Siqui-

9. Siquidem centum milibus paganorum prostratis, vix unus de
 Christianis cecidisse repertus est. Et ita restincta est persecutio
 Nordmannorum, Domino vindicante sanguinem servorum
 suorum, qui jam per annos LXX. effusus est. Narrat hæc
 historia Francorum. Audivi autem ex ore veracissimi

Al. Sven. mi regis Danorum & Sveni cum nobis stipulantibus a. Cap. 41.
 tavos suos numeraret, post cladem, inquit, Nordmannicam,

u. Al. Helli- & Heiligonem regnasse comperi, virum populis amabilem pro-
 gonem, pter justitiam & sanctitatem suam. Cui successit Olaph, qui

Al. Giurd. buitque filios multos, ex quibus Ebnob & x. Gurd regnum post
 patris sui obitum tenuerunt.

CAP. XLI. Anno Adalgarij VII Hermannus Colonienfis Archiepiscopus
 magnis Adalgarium nostrum fatigabat injuriis, Bremam Colo-
 niæ subjugare conatus. Collecta igitur apud y. Triburiam
 y. Al. Tri- Synodo, Haddone & Moguntino presidente, cassata sunt A-
 bu. cam. postolica sedis privilegia & glorioforum principum ad nullata
 & Magun- sunt præcepta, consentientibus iniquis decretis Formoso Papa
 sine. & Arnulfo rege. Deinde facta subscriptione Adalgarius Ar-
 chiepiscopus in cauda concilij positus est. Fabula grandis de:

Al. d. cunc- Adolino & VVidgero, qui disceptantes, ad spectacula synodum
 Bremam traxerunt. Tragoedia lugubris, VVidgerum nostræ partis victum,
 Colonia & postero die mortuum. Et amplius sub Adalgario & Hogero
 suffraga- & postero die mortuum. Et amplius sub Adalgario & Hogero
 neam man- omni tempore a Brema Colonia facta est suffraganea. Cap. 42.
 sisse. Anno deinde secundo Formosus Papa obiit, quarto verò

CAP. XLII. post Arnulfus Imperator, vivens à vermibus consumptus
 10. neno extinctus est.] Sequitur eruptio Vngarorum, persecutio
 h. Al. decess- Ecclesiarum. Archiepiscopus verò noster senex valdè,
 sit. minus poterat vel inimicis resistere, vel agenda disponere.
 Quare à monasterio Corbejensi Hogerum suscepit adiutorem.
 Cujus ope sultus ac ministerio, ipse emerita senectutis otio
 potiretur. Ita omnipotens Deus, qui aliquando justos, ut me-
 liores

liores fiant, temptari permittit, fecit etiam Archiepiscopo nostro cum temptatione proventum, ut posset sustinere. Nam *Sergius* Papa, qui serè per totidem annos septimus à *Formoso*, calumnias *Adalgarij* miseratus, privilegia *Bremensis* Ecclesie renovavit, & omnia, quæ à *Gregorio* & *Nicolao* decessoribus suis *Ansgario* & *Ramberto* concessa sunt roboravit. Ad hoc quia senectutis pondere gravatus Pontifex *Adalgarius* pastorale officium obire non poterat, circueundo, prædicando & consecrando Episcopos, dati sunt ei adjuutores à Papa, circumvicini quinque Episcopi, *Simundus* Halberstadensis, *Vigbertus* Ferdensis, *Biso* Padarbarnensis, & *Bernarij* duo, *Mindensis* scilicet & *Onaburgensis*; quorum ope senex fulciretur. Ad manum sunt privilegia *Sergii* Papæ utriusque data quibus hæc ita continentur. Mirum tamen neque satis cognitum est nobis, an aliqui Episcopi in gentes ordinati sunt ab *Adalgario*, ut privilegium insinuat; an hæc ordinatio Episcoporum in acta remanserit usque ad dies *e Adaldagi*, ut melius confidimus, præsertim quod vastatio barbarica vix dum presbyteros inter se morari consenserit. Nondum enim compleræ sunt iniquitates Amorræorum, nec adhuc venit tempus miserendi eorum. Post hæc migravit Archiepiscopus anno Domini *f. dccc. ix. vii. Idus Maji* & sepultus est in basilica sancti *Michaëlis*, quam ipse pro dilectione *Magistri* super tumbam ejus erexit.

Cap. 43. *Hogerus* Archiepiscopus sedit annos VII. Et hujus annos reperimus in libro superiori, & quod per contentionem ordinatus est à *Coloniensi*. Pallium suscepit à *Sergio* Papa, Ferulam à rege *Luthewico*. Vnde fuerit aut qualiter vixerit, Deo cognitum est. Invenimus tamen scriptum, in antiquioribus Ecclesie libris, uno versu quis fuerit, ita: *Sanctus & electus fuit Hoger seprimus Heros*. Sanctitati ejus testimonium asserit veterum traditio, quæ narrat eam severissimum in Ecclesiastica disciplina, pro consuetudine monasteria suæ dice-

cessis crebro circuiffe. Vnde etiam cum apud *Hammaburg* confisteret, exploraturus quid fratres agerent, nocte intempesta *Ramsolam* ad vigilias properavit matutinas. Fidelis, inquam, dispensator & prudens, qui & ipse vigilans pernoctavit, suam familiam dormire prohibens, venienti sponso lætus occurrit, dicens: *Ecce ego & pueri, quos dedit mihi Dominus.*

Anno Domini Hogeri II *Lutbewicus* puer depositus est, & *Conradus* Francorum Dux in regem levatus. In isto *Lutbewico* vetus *Caroli* finitur prosapia. Hactenus etiam *Francorum* tendit *historia*. Quæ deinceps dicturi sumus, in aliis atque aliis non mendacibus reperimus libris. Aliqua vero recitavit nobis clarissimus Danorum Rex, ita rogitantibus: Post *Olaph*, inquit, Sveonum principem, qui regnavit in Dania cum filijs suis, ponitur in locum ejus *Sigerich*. Cumque parvo regnasset tempore, *g Hardegon* filius *Sveni à Nordmannia* veniens eum regno privavit. Tanti autem reges, immo tyranni Danorum, utrum simul aliqui regnaverint, an alter post alterum brevi tempore vixerit, incertum est. Nobis hoc scire sufficiat, omnes adhuc paganos fuisse, ac in tanta regnorum mutatione, vel excursionem barbarorum, Christianitatem in *Dania*, quæ à sancto *Ausgario* plantata est, aliquantulum remansisse, non totam defecisse. In diebus illis, immanissima persecutio *Saxoniam* oppressit, cum hinc *Dani* & *Slavi*, inde *Boëmi* & *Vngari* laniarent *Ecclesias*. Tunc parochia *Hammaburgensis* à *Slavis*, & *Bremensis* *Vngarorum* impetu demolita est. Interea confessor Dei *Hogerus* obiit, & sepultus est in *Ecclesia* sancti *Michaëlis*, cum decessore suo anno Domini *ccccxv*. Deposito ejus *h xiii*. Kalend. Januarii habetur. Cujus corpus *Episcopi*, cum post annos *i*. centum & *x*. diruta senio *Capellula*, quæreretur, præter *crucis pallii* & *cervical* *Episcopi*, nihil potuit inveniri. Et credimus resurrectionem impletam esse, sicut in *David* & *Johanne Evangelista* contigit.

Regin-

CAP.
XLIV.g Al. Har.
dechnut.

CAP. XLV.

h Al. xv.
i Al. cen-
gum & xx.

Cap. 45. *Reginwardus* vix annum unum sedit. De cuius vita præter nomen aliud nihil ad manum venit. Cum autem successorem eius concilio apud *Althei* interfuisse didicerim, quod habitum est anno *Conradi* regis quinto, quo etiam *Hogerus* Archiepiscopus decessit, medium hiis *Reginwardum*, non vixisse plene annum unum deprehendi, nec privilegium eius usquam valui reperire. In diebus illis grande miraculum narratur à posteris, *Breme* contigisse. *Vngros* scilicet incensis Ecclesiis, ante altaria trucidasse sacerdotes, clerum vulgo mixtum, aut impune occisum, aut in captivitatem ductum. Tunc etiam cruces à paganis truncatæ, ludibrio sunt habitæ; cuius signa furoris usque ad nostram duraverunt ætatem. Sed Deus Zelotes, cuius ibi derisa est passio, incredulos abire non passus est inultos. Nam subita & mirabilis orta tempestas, à semicremis Ecclesiarum tectis scindulas elevavit, quas in faciem atque ora paganorum rotans, dum fugæ præsidium quærunt, aut influvium præcipitari compulsi, aut in manus civium concludi. Nec mora, prostratum gregem, boni pastoris occubitus secutus est. Qui depositus III. Kalend. Octobris una cum prædecessoribus suis, in basilica sancti *Michaëlis*, commendatus est.

CAP. XLVI

Cap. 46. *Vnni* Archiepiscopus sedit annos XVIII. Annos ejus, obitumque ut supra cognovi. Memoria traditum à fratribus habetur: Cum *Reinwardus* transisset, *Leidradum* *Bremenensis* Chori præpositum, à Clero & populo electum, Qui hoc *Vnni* pro capellano utens, venit ad Curiam. Rex autem *Conradus*, divino, ut creditur, afflatus spiritu, contempta *Leidradi* specie, parvulo *Vnni*, quem retro conspexerat stare, virgam obtulit pastorem. Cui etiam *Papa Iohannes* decimus, ut privilegium indicat, dedit pallium. Erat autem vir, sicut in ejus electione ac transitu videri potest, sanctissimus, pro qua sanctitate *Conrado* & *Heinrico* regibus familiaris & reverendus per-

CAP. XLVII

k Al. Leidradi

manſit. Vnde & ita verſu depingitur: *Principibus notus Vnus fuit, ordine notus.* In diebus ſuis *Vngri* non ſolum noſtram *Saxoniam*, ſed [aliasque cis *Rhenum* provincias, verum etiam trans *Rhenum*] *Lotharingiam* & *Franciam* demoliti ſunt. *Dani* quoque *Slavos* auxilio habentes, primò *Transalbianos Saxones*, deinde cis *Albim* devaſtantes, magno *Saxoniam* terrore quaſſabant. Apud *Danos* eo tempore filius *Hardewick* in *Gwrms* regnavit, crudeliſſimus inquam vermis & *Chriſtianorum* populis non mediocriter infeſtus. Ille *Chriſtianitatem*, quæ in *Dania* fuit, proſus delere molitus, ſacerdotes *Dei* à finibus ſuis depulit, plurimos quoque per tormenta necavit. At ^{Cap. 47.} verò *Heinricus Rex*, jam tunc à puero timens *Deum*, & in eius miſericordiam totam ſuam habens fiduciam, *Vngros* quidem multis gravibuſque prælijs triumphavit; Item *Bohemos* & *Sorabos* ab alijs regibus domitos, & cæteros *Slavorum* populos uno grandi prælio ita percuffit, ut reſidui, qui pauci remanſerant, & regi tributum, & *Deo Chriſtianitatem*, ultrò promitterent. Deinde cum exercitu ingreſſus *Daniam* in *Gwrms* regem primo imperu adeò perterruit, ut imperata ſe facere mandaret, & pacem ſupplex depoſceret. Sic *Heinricus* victor apud *Sliaſwich*, quæ nunc *p Heidaba* dicitur, regni terminos ponens, ibi & *Marchionem* ſtatuit, & *Saxonum* coloniam habitare præcepit. Hæc omnia referente quodam *Danorum* *Epifcopo*, prudenti viro, nos veraciter, ut accepimus, ſic fideliter *Eccleſiæ* tradimus.

CAP.

XLIX.

ibid.

Tunc venerabilis *Archiepifcopus Vni* videns oſti- ^{Cap. 41.} um fidei gentibus eſſe apertum, gratias egit *Deo* de ſalute paganorum; præcipuè verò quoniam legatio *Hammaburgeniſis Eccleſiæ*, pro temporis importunitate diu neglecta, præveniente miſericordia *Dei*, & virtute regis, locum & tempus operandi accepit. Igitur nihil aſperum & grave arbitrans ſubire poſſe pro *Chriſto*, latitudinem ſuæ diœceſis per ſe ipſam elegit circuire.

1 Al. verum
circa Rhe-
num alias
que trans
Rhenum
provincias
m Al. Go-
mo. Al.
Gorm.

a Al. Vrom
al. Gorm.

o Al. Slaſ-
vigh.
p Al. Hed-
deby.

circuire. Sequutus est etiam cum grege Bremensis Ecclesie uni-
 versus, pastoris boni absentia mœsti, secumque & in carcerem
 & in mortem ire parati. Postquam verò confessor Dei perve-
 nit ad *Danos*, ubi tunc crudelissimus q. *Gwrm* regnavit, illum q. Al. Orm.
 quidem pro ingenta flectere nequivit savitia; filium autem re-
 gis *Haroldum*, sua est prædicatione lucratus. Quem ita Chri-
 sto fidelem perfecit, ut Christianitatem, quam pater ejus semper
 odio habuit, ipse haberi publicè permetteret, quam vis nondum
 baptismi sacramentum percepit.

Ordinatis itaque in regno Danorum per singulas Ecclesias CAP. L.
 sacerdotibus, multitudinem credentium *Haroldo* sanctus Dei
 commendavit. Cujus etiam fultus adjutorio & legato, omnes
 Danorum Insulas penetravit, evangelizans verbum Dei genti-
 libus, & fideles quos illic invenit captivos in Christo confor-
 tans. Deinde vestigia sequutus magni prædicatoris *Ansgarj*,
 mare *Balticum* navigans, gravi labore venit ad *Bircam*. Quo-
 jam post obitum sancti *Ansgarj* annis LXX. nemo doctor ausus
 est pertingere, præter solum, ut legimus, *Rimbertum*. Ita per-
 sequutio nostros obtinuit. *Birca* est oppidum Gothorum, in
 medio *Sveonie* positum, non longe ab eo templo, quod cele-
 berrimum Sveones habent in cultu Deorum, *Vbsola* dicto: Im-
 quo loco sinus quidam ejus freti, quod *Balticum* vel *Barbarum*
 dicitur, in boream vergens, portum facit barbaris gentibus,
 quæ hoc mare r. diffusi habitant, oprabilem; sed valde peri- Al. diffu-
 culosum incautis & ignavis ejusmodi locorum. *Bircani* enim
 piratarum excursionibus, quorum ibi magna copia est, sæpius
 impugnati, cum vi & armis nequeunt resistere, callida hostes
 aggrediuntur arte decipere. Qui sinum maris impacati per
 centum & amplius stadia latentium molibus saxorum s. ob- Al. obrut-
 struentes, periculosum æque suis, ac prædonibus iter meandi entes.
 fecerunt. Ad quam stationem, quæ tutissima est, in maritimis
Sveonia regionibus solent *Danorum*, *Nordmannorum*, *Slavorum*
 atque

arque *Semborum* naves, aliique *Scythia* populi, pro diversis commerciorum necessitatibus, solenniter convenire.

CAP. LI.

In eo portu Confessor Domini egressus, in solita populos appellare cepit legatione. Quippe *Sveones* & *Gorhi*, vel ita si melius dicuntur, *Nordmanni*, propter barbaricæ excursionis tempora, qua paucis annis multi reges cruento dominati sunt imperio, Christianæ religionis penitus obliti, haud facillè poterant ad fidem persvaderi. Accepimus autem à sæpe dicto rege Danorum & *Svein*, tunc apud *Sveones* imperitasse quendam *Ring* cum filijs *u* *Erich* & *Emund*, ipsumque *Ring* ante se habuisse & *Amind*, *Biorni* & *Olaph*, de quibus in gestis legitur sancti *Ansgarj*, aliosque quorum non occurrunt vocabula. Et credibile est athletam Dei *Vnni*, eosdem reges, quamvis non crediderint, adisse, eorumque licentia verbum Dei per *Sveoniam* prædicasse. Sicut enim inutile est acta non credentium scrutari, ita impium arbitramur, eorum præterire salutem, qui primum crediderunt, & per quos crediderunt. *Sveones* igitur & *Gorhi* à sancto *Ansgario* primum in fide plantati, iterumque relapsi ad paganismum, à sancto patre *Vnni* sunt revocati. y [Sufficit hoc scire, ne si plura dicimus, mentiri velle dicamur. Melius enim est, ut ait beatus Hieronymus, vera dicere rustice, quam falsa diserte proferre.]

¶ Al. *Sven.*
u *Herich.*
x *Amund.*

¶ Que hinc
ignis hinc
¶ inclusa
sunt, in MS.
Ranzovii
decrant.

CAP. LII.

Perfecto autem legationis suæ ministerio, cum tandem redire disponderet, Evangelista Dei apud *Bircam* & *gritudine* correptus, ibidem fessi corporis tabernaculum deposuit. Anima verò, cum multo animarum triumpho stipata, cælestis patriæ capitulum semper lætatura, conscendit. Tunc discipuli pontificis, exequias ejus, cum fletu & gaudio procurantes, cætera quidem membra sepelierunt in eodem oppido *Birca*, solum caput *Bremam* reportantes, quod decenti condiderunt honore, in Ecclesia sancti *Petri* coram altari. Obiit autem peracto boni certaminis cursu in *Scythia*, ut scribitur anno

Cap. 50.

anno Dominicæ incarnationis D cccc xxxvi. Indictione ix.
 circa medium Septembr. Hic est annus *Ottonis Magni* primus,
 à transitu autem sancti *Villehadi* primi *Bremensis* Episcopi. 22 Al. cxxviii
 clxviii. Eja vos Episcopi, qui domi sedentes, gloriæ, lucri,
 ventris, somni breves delicias in primo Episcopalis officij loco
 ponitis; respicite, inquam, istum pauperem & modicum secu-
 li, imò laudabilem, magnumque sacerdotem Christi, qui nu-
 per tam nobili sine coronatus, exemplum dedit posteris, nulla
 temporum vel locorum asperitate vestram pigritiam excusari
 posse. Cum per tanta pericula maris & terræ feroces aquilo-
 nis populos ipse pertransiens, ministerium legationis suæ tan-
 to impletet studio, ut in ultimis terræ finibus expirans animam
 suam poneret pro Christo.

HIC INCIPIT LIBER
 SECVNDVS.

Cap. I. **A**DALDAGVS Archiepiscopus scdit annos 2 LIII. CAP. I.
 51. Iste est qui nobis Rempublicam restituit. Genere a. Al. LIII,
 illustris, ætate juvenis, specie decorus, morumque probitate
 speciosior. A choro sumptus *Hiltineshemensi*, consanguineus
 & discipulus beati *Adalwardi* Ferdensis Episcopi, cujus tunc
 vita probata, fama illasa, & fides in Palatio erat cognitissima.
 Quem etiam doctrina & miraculis celebrem, Slavorum ferunt
 populis eo prædicasse tempore, quo noster *Vnni* ad Scythas le-
 gatus extitit. Ejus nimirum opera & testimonio commendatus
 in curia *Adaldagus*, ferulam pastorem à magno *Ottone* susce-
 pit; Pallium Archiepiscopale sumsit à Papa VII. *Leone*, ma-
 nus impositionem, sicut prædecessores ejus, à Mogontino præ-
 fule. Necdum autem *Hammaburgensis* cathedra suffraganeos
 habuit, quos hujus *Adaldagi* studio accepit. *Adaldagus* itaque
 primo